THE

WILLIAM R. PERKINS

LIBRARY

OF

DUKE UNIVERSITY

Rare Books

In Nomine Jeſu Chriſti.

DISSERTATIO HISTORICO-THEOLOGICA *de* MEDIIS ARIANISMI

quam

DEO AUSPICE:

ET

PRÆSIDE

Viro plurimùm Reverendo, Ampliſſimo atque Excellentiſſimo

DN. BALTASARE BEBELIO,

SS. Theol. D. ac P.P. longè celeberrimo, Eccleſiaſte Summi Templi meritiſſimo, & h.t. Facult. Theol. Decano ſpectabili,

Dn. Patrono, Præceptore, & Promotore ſummopere colendo, venerando,

Solenni Examini exhibet

Ad diem Sept. hor. & loc. conſuet.

Reſpondens

NICOLAUS Kobelt/ NEROlingenſis.

ARGENTORATI

Literis JOHANNIS WILHELMI TIDEMANNI

ANNO M. DC. LXIX.

VIRIS

Magnificis, Nobiliſsimis, Ampliſsimis, Conſiliorum integritate Prudentiſsimis, Rerum Experientiâ Graviſsimis,

DNN.

CONSULIBUS, SYNDICIS,

cæteriſque

IMPERIALIS CIVITATIS

NORDLINGENSIS SENATORIBUS.

Patribus Patriæ Dominis meis gratioſiſsimis, Mæcenatibus magnis, Patronis benigniſsimis.

Hanc Exercitationem Theologicam, meque ipſum

Piâ animi ſubmiſsione

Dico & Conſecro

Cliens devotus, Cultor addictiſsimus

Nicolaus Kobelt / Nerolingenſis.

I. N. D. N. I. C.

De

ARTIBUS ARIANISMI NATI, STABILITI, ET PROPAGATI.

§. I.

ARianiſmum voco hæreſin, quæ Ario Alexandrinorum Presbytero auctore, vel interpolatore, ὁμοουσίαν potiſſimum Patris & Filii, perſonarum Trinitatis, negavit, & contrarium errorem hinc inde variis modis & artibus diſſeminavit. *Nomen* igitur ſuum accepit ab auctore ſecundario (primarius erat diabolus) Ario, Presbytero Alexandrino, qui fuit ſub Epiſcopatu Alexandri: Sulpitius equidem Severus lib. 2. hiſt. duorum meminit Ariorum, quibus Imperator Conſtantinus M. ſit depravatus, acerrimis ſcilicet perfidiæ hujus auctoribus: attamen facile componi poteſt cum aliis hiſtoricis, qui unius ſolum meminerunt, ſi cogitamus, Presbyterum illum primum quidem fuiſſe, qui hæreſin produxit, attamen pertraxiſſe mox in ſuam ſententiam quendam alium Arium, eundemque Presbyterum, memorante Sozomeno lib. 1. hiſt. c. 14. *Erroribus* equidem pluribus ſcatebat hæreticus, ſed præcipuus erat: *Patrem Domini inſtituendi orbis cauſa genuiſſe filium, eo pro poteſtate ſua ex nihilo, in ſubſtantiam novam atque alteram, factum Dominum novum, alterumq́; fuiſſe autem tempus, quo Filius non fuiſſet:* uti ſententiam ipſorum refert Sulp. Sev. l. 2. Quibus ſimilia conferri poſſunt in diſp. Athanaſ. cum Ario, mox ab initio tom. 1. opp. f. m. 113. Orat. I. adverſ. Arian. f. 294. II. f. 310. Epiſt. de Synod. Arimin. f. 881.

Arianiſmi definitio;

Nomen:

Errores;

 apud

Socrat. l. 1. c. 3. Theodor. lib. 1. hiſt. c. 1. 3. 4. 6. 8. Sozom. lib. 1. c. 14. Unde patet, fuiſſe hanc *δογμάτων διαφθορὰν*, *dogmatum corruptionem*, appellante Theod. lib. IV. hiſt. c. 33. verè

Hæretici:

hæreſin, utpote quæ impingebat in articulum fidei fundamentalem, nempe Deitatem Chriſti, quâ ſublata ipſa quoque fiducia

Scopus:

noſtra funditus evertitur. *Scopus* igitur diaboli ſaltem erat, animas hominum per hanc hæreſin perdere; Quem ut obtineret,

Media:

varia *μηχανήματα* & *σοφίσματα molitiones & artes*, uti denuò Theodor. lib. 2. c. 18. vocat, hæreticis ſuis mancipiis ſuggeſſit, quibus contagioſum hoc venenum in alios derivarent. Intendiſſe enim Arianos, etſi diſſimularent, hæreſim ſuam longè lateque propagare, ipſe docuit eventus, dum nullum non lapidem moverunt, ut ſua ipſorum ſententia ubique locorum reciperetur.

Alia ſunt per ſe alia per accidens.

§. 2. *Dividi* poſſunt media in ea, quæ erant per ſeſe, & quæ per accidens. Per *ſeſe* voco ea, quibus Ariani directè intendebant Orthodoxiam evertere, ſuam verò hæreſin ſtabilire & propagare. Per *Accidens* autem ea appello, quæ ipſi quidem non excogitabant, uſurpabant tamen aliunde ſibi oblata. Iſta

Alia mitiora;

iterum diſtribui poſſunt in *mitiora*, & in *rigidiora*. *Iſta* aliquam veritatis, humanitatis, æquitatis, manſuetudinis, aliarumque virtutum ſpeciem præ ſe ferebant; ut ſolent blandiri vulpecu-

alia rigidiora:

larum artes; *Hæc* vero prodebant, ſaltem magis clariusque, ungues leoninos, & animum lupinum. Evulgavit myſterium quidam Eudoxius verſipellis hæreticus, cum Eleuſiniis inſidians *Eunomium admonuit, ut ſententiam ſuam occultaret, neque hanc illis proderet, qui accuſandi occaſionem aucupabantur. Tempus, ajebat, aliquando opportunum nacti, ea prædicabimus, quæ nunc celamus, & ignorantes docebimus, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἢ πείσομεν, ἢ καταναγκάσομεν, ἢ κολάσομεν, & contradicentes aut perſuadebimus, aut cogemus, aut affligemus.* Sic ille utrumque genus mediorum, mollius nempe, & rigidius, ſubinnuens prodidit apud Theodor. lib. 2. hiſt. c. 25. Sulpitius igitur acutè: *Ariani*, refert, *ubi dolo parum profecerant, vi agere decernunt.* lib. 2. hiſt. Et paulo poſt, ubi de Synodo Ariminenſi refert, ait: *Hos* (de Fœgadio & Servatione Epiſcopis Gallicanis loquitur) *quia minis & terriculis non ceſſerant, Taurus precibus*

cibus aggreditur, ac lacrymans obteſtatur, mitiora uti conſulerent. Quibus etiam invictum hactenus Heroëm Fægadium expugnavit. Unde palam eſt, ad duas haſce claſſes media iſta poſſe revocari. Difficile tamen erit omnem verſipellis hæreſis πανεργίαν & μεθοδείαν referre, & ordine ſuo quæque loco collocare, adeo varias in formas θηρίον iſtud ſeſe vertit, chamæleontis inſtar. Bene ipſos deſcribit Athanaſius in Epiſtola quadam, quod ſint ποίκιλοι καὶ παλίμβολοι τὰς γνώμας, ὡς οἱ χαμαιλέοντες ἐν τοῖς χρώμασι, *tam vario & verſipelli animo, quam chamæleontes ſunt in mutandis coloribus.* t. 1. opp f. m. 249. Qua in nequitia magiſtrum ſuum diabolum imitabantur; qui, quod revera eſt, ſerpens, draco, leo. ὑποκρύπτει καὶ σκέπει; τὸ δὲ παρὰ πάντων ποθούμενον ὄνομα ὑποκρίνεται ὁ πανοῦργος, *diſſimulat, & occultat; nomen verò, quod ab omnibus deſideratur, & exſpectatum eſt, callidè ut perſonam induit, ut ſpecie deceptos jam deinde ſuis vinculis perſtringat:* quæ ejuſdem verba ſunt Orat. 1. adv. Arian. Tentabimus tamen, quouſque licebit, & præcipua ſaltem capita referemus.

§. 3. Inter leniora media principem locum occupat *ſimulatio & diſſimulatio: eſt aliquid in corde, quod diſſimulatur in vultu, & velatum mente, & ovem putantes, lupum ſenſerunt.* Hil. adv. Conſt. f. 290. Iſta Zelum pro Scriptura Sacrâ, ejuſdemq; ſinceris dogmatibus & virtutib. mentiebatur; Hæc verò abſconditũ in corde rationis corruptæ, & doctrinę hæreticæ, & hoſtilis odii monſtrum ſub velamine ſanctitatis occultabat (1) *Zelum pro Scriptura ſacra.* Cum enim Orthodoxi occultam hæreſis mentem è latibulis æquivocationum & eluſionum Sophiſticarum extracturi terminos technicos adhiberent, Ariani ad mera Scripturæ verba provocabant, conqueſti, hæc negligi, ſubſtitutis novis vocibus, ſeque adeò injuſtè condemnari, quod nollent abdicatis DEI verbis hominum placita ſectari: vid. Athanaſ. in epiſt. de Syn. Nicæn. t. 1. opp. f. m. 248. Et Orat. 1. f. m. 286. ubi eandem artem in diabolo notat, τάς τε τῶν γραφῶν λέξεις περιβάλλεται, *ſcripturarum diſtinctionibus amicitur, & verba quidem profert, veram inde tamen ſententiam ſuffuratur:* Mox applicat ad hæreticos, qui nec ipſi ex mente ſcripturæ ſentiant, *ad dolum tamen ſimpliciorum præ ſeſe ferant, ſe ſtudioſè perſequi ac proferre dictiones; veluti diabolus ipſorum Pater.* f. 287. & f. 292.

Mitiora, ut ſimulatio & diſſimulatio:

(1) Zelus pro Scriptura ſacra.

& f. 292. *occultant animum, ac deinde in ſcribendo* χρῶνται παρὰ τῶν γραφῶν λέξεις, ἵν᾽ ἐν αὐταῖς δελεάσαντες ὑποσύρωσιν εἰς τὴν ἰδίαν κακίαν τοὺς ἀγνοοῦντας, *Scripturarum verbis pro eſca utuntur, ut latenter in ſuam malitiam pertrahant ignaros.* Et Orat. II. f. 307. *Hæreſis,* inquit, *Ariana, doloſa & vafra, cum videret ſorores ſuas, cæteras, ajo, hæreſes, ætate grandiores, publicè palamq́; probroſas haberi, ſpeciem ſuam diſſimulat,* ὑποκρίνεται περιβαλλομένη τὰς τῶν γραφῶν λέξεις, *& literarum ſacrarum vocibus, quaſi honeſto cultu, induitur, ut pater ejus diabolus; ac ſatagit denuo intrare in paradiſum Eccleſiæ, quo ſub ſpecie Chriſtianiſmi nonnullos ſeducat, ut credibilitate falſarum rationum perſuaſi contra Chriſtum ſentiant.* Conf. fol. 313. Idem notat Phœbadius, *teſtati ſunt*, ajens de Arianis, *idcirco ſubſtantiam non prædicandam, quia in divinis ſcripturis nuſquam inveniretur.* §. 11. Et Hilarius in Conſtant. f. 293. *utitur etiam nunc, ut in cæteris ante, artis ſuæ conſuetudine, ut per recti ſpeciem prava confirmet, & per rationis nomen inſana conſtituat: nolo, inquit, verba, quæ non ſcripta ſunt, dici.* Hâc arte ſeductus eſt Conſtantini M. filius Conſtantius. Presbyter enim Crypto-Arianus in aula ipſius verſabatur, *qui tempeſtatem, qua Eccleſiæ jactabantur, deplorans, cauſam in illos conferebat* τοὺς τὴν ἄγραφον τοῦ ὁμοουσίου φωνὴν ἐντεθηκότας τῇ διδασκαλίᾳ τῆς πίστεως, *qui conſubſtantialis vocem ſcripturæ ſacræ inuſitatam confeſſioni fidei adjeciſſent: Atque hoc unum, ajebat, inter Clericos, interq́; Laicos diſſidium procreare.* Sic ille apud Theod. lib. 2. c. 2. Quid autem obtinuerunt? multum profecto; Nam τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις τὴν κουφότητα αὐτοῦ πολιορκήσαντες γνώμην, ἔπεισαν αὐτὸν ἐξελάσαι τῆς Ἐκκλησίας τὸν Ἀθανάσιον, *his & ſimilibus ſermonibus, cum leviſſimum ejus* (Conſtantii) *animum expugnaſſent, perſuaſerunt ei, ut Athanaſius Eccleſia ſua pelleretur:* c. 3. Eâdem arte Orientales Ariani Occidentales aggreſſi ſunt in Concilio Ariminenſi: *Ajebant* enim, *duarum vocum cauſa,* καὶ τούτων ἀγράφων, *quæ & ipſæ in ſcriptura non exſtent, diſcerpi Eccleſiæ corpus non debere: ſed Patri ſimilem per omnia profitendum eſſe filium, ſubſtantiæ verò nomen* ὡς ἄγραφον *tanquam alienum à ſcripturâ, reticendum:* Theod. lib. 2. c. 15. Nec fruſtra fuit hoc telum; Nam tandem etiam Fægadii & Servationis Epiſcoporum, alias præſtantiſſimorum, & conſtantiſſimorum, animos expugnavit, *ut profeſſiones ederent, in quibus primum damnabatur Arrius, totaq́; ejus perfidia; cæterum non etiam Patri æqualis, & ſine initio, ſine tempore*

pore Dei Filius pronunciabatur; Sulpit. l. 2. Quid inde? Idem ſubjicit: *Arriani nimium proſpere & ſecundum vota fluentibus, Conſtantinopolim ad Imperatorem concurrunt: ibi repertos Seleucienſis Synodi legatos, vi regia compellunt, exemplo occidentalium, pravam illam fidem recipere.* Habes malitioſæ artis effectum. Saltem hoc impetrant hypocritæ; quod ſimpliciores Chriſtiani mitius de controverſia tota ſentiant, ἀδιάφορον πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἡγεῖσθαι τὴν αἵρεσιν; *hæreſin iſtam, quantum ad veritatem attinet, indifferentem arbitrantur*: ut verba ſonant Athanaſii Orat. II. adv. Arian. f. 313. de quibuſdam ſui temporis fidelibus. Tranſeo lubens alia plura exempla. Meram autem fuiſſe hanc hypocriſin, inde patet, quod ipſi Ariani uſi fuerint vocibus & phraſibus in Scriptura Sacra minimè occurrentibus. Quod ipſis exprobrat Athanaſ. in epiſt. de decret. Nicæn. f. 248. 267. Et Hilarius adverſ. Conſt. f. 294. *in uno novitas eligitur, in alio ſubmovetur*; *Ubi impietatis occaſio patet, novitas admittitur*; *Ubi autem religionis maxima & ſola cautela eſt, excluditur.* Fatentur hoc ipſi Ariminenſes Ariani, cum loco paulo ante citato notant vocem quoque ὁμοιούσιον, tanquam à ſcriptura alienam, quam tamen ipſi Ariani confinxerant. Pridem idem notaverat Euſebius Pamphili, Ario addictior, quàm veritati; Nam in literis ad Arianos quoſdam exprimit Arii verba & phraſes: ἐξ οὐκ ὄντων, ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν, *ex non entibus, erat, quando non erat* &c. Et repudiat, quod nulla *divinitùs inſpirata ſcriptura eas phraſes uſurparit.* Theod. lib. I. c. II. Atqui poſtea, ubi viribus prævalebant, Ariani voce ἑτερούσιον, & Ἀνόμοιον uſi ſunt; ubi hæc in ſcripturis uſurpantur?

§. 4. (2) *Zelum pro orthodoxia adverſus hæreſes pridem ab Eccleſia damnatas, vel recens exortas.* Cum aliquando Alexander Alexandrinus Epiſcopus diſſeruiſſet de Sanctâ Trinitate, unitatemque in Trinitate eſſe perhibuiſſet, Arius, occaſione arrepta, Sabellianiſmi ipſum inſimulavit. Sabellius olim, unam tantum DEI perſonam eſſe, ut eſt eſſentia una, docuerat, diverſis tamen nominibus, modo Patris, modo Filii, modo Spiritus Sancti appellari: Nec diſtincta erant vocabula οὐσία & hypoſtaſis, utpote pro ipſa eſſentia, ſeu ſubſtantia uſurpata ab orthodoxis ante Synodum Nicænam, imò etiam poſt

(2) pro orthodoxia:

poſt eandem, vid. Dionyſ. Petav. dog. Theolog. lib. 1. c. 3. §. 3. Hinc factum, ut qui eandem docebant eſſe Patris, quæ Filii, & viciſſim, eſſentiam, Sabellianiſmi accuſarentur: *Pars illos, qui hoc* (ὁμοούσιον) *verbum approbarent, loqui blaſphemiam putaverunt, utpote filium eſſentiæ expertem opinantes, & cum Montano & Sabellio ſentientes:* referente Sozom. lib. 2. c. 17. Suſpicio confirmabatur exemplo uno vel altero eorum, qui Orthodoxis accenſebantur pridem, deinde verò deprehenſi ſunt Sabellianiſmum fovere. Marcellus Ancyranus Epiſcopus, quondam ab Arianis condemnatus, ſicut & Photinus ipſius diſcipulus, à Synodo Sardicenſi, tanquam innocens, declaratus, & reſtitutus fuerat; cum Athanaſius eundem à *communione ſuſpenderet.* Namque *Marcellus Sabellianæ hæreſis aſſertor extiterat* juxta Sulpit. Sever. l. 2. Hoc arripiebant Ariani, & adverſus Athanaſium abutebantur, tanquam & ipſe juſtè à concilio eſſet condemnatus, id quod apud Imperatorem magnum pondus habebat: *Ad crimina, quæ falſi teſtes congeſſerant, aggregabant, quod Marcellum atque Photinum, hæreticos ſacerdotes, Synodi judicio condemnatos, pravo ſtudio* (Athanaſius) *recepiſſet.* Sulpit. l. 2. Et paulo poſt: *Arriani non hos potius, quam Athanaſium, removere cupiebant.* Quæ verba explicant myſterium iniquitatis, quare hæreſis ſuſpicionem Orthodoxis affricare conentur Hæretici, nempe, ut Orthodoxi è medio removeantur. Photinus Pauli Samoſateni damnatam pridem hæreſin ex orco revocabat, negans, Jeſum Nazarenum ante extitiſſe, quam ex Virgine Mariâ naſceretur; Hîc vero religioſum præ ſeſe ferebant Zelum Ariani, & eo glaucomate Orthodoxos ſibi adjungebant in concilio Sirmienſi, quippe quod una ſederint, & communibus ſuffragiis Photinianos condemnarint. Arius in literis ad Euſebium Nicomedienſem conqueritur, ſeſe ab Alexandro Epiſcopo ſuo, & hujus aſſeclis, Philoxonio, Helladio, Macario abdicatum eſſe, quod diſſentiret ab ipſis, dicentibus, Filium eſſe eructationem, productionem, ingenitum. Theod. lib. 1. c. 5.

(3) Studium pacis & concordiæ, cum internæ, tum externæ

§. 5. (3) *Studium pacis & concordiæ.* Pax alia eſt interna, alia externa; *Iſta* eſt concordia in fide & doctrina, hæc in externâ converſatione ſive Eccleſiaſtica, ſive politica, ſive œconomica. Utrique ſtudere Ariani videbantur, certè videri volebant. Et

quidem

quidem 1. in *doctrinâ:* Mentiebantur enim in eadem ſeſe orthodoxa ſententia eſſe, quod rem ipſam attineret; in formulis ſolùm loquendi, & in modis, ſoli DEO cognitis, nec revelatis, ab Homouſianis ſeſe differre, & iis quidem verbis, quæ humanitus inventa & conſtituta eſſent: *Confuſis permixtiſque verbis veritatem frequentiſſimè hæretici eludunt, & incautorum aures communium vocabulorum ſono capiunt.* ait Hilar ad Gal. f. 327. Exemplum præbet Conſtantinus M. Hic enim ſub initium controverſiæ Arianæ literis ad Alexandrinos datis cenſuit, inter contendentes pacem eſſe debere, eo quod lis non eſſet *de ſummo aliquo in S. literis præcepto, ullus neque novus de religione divinâ introductus ſit error, ſed unam eandemque de fide tenerent ſententiam*, ut adeò ad *eandem* communionem facile poſſint pervenire: Socrat. lib. 1. c. 4. Quam falſam perſuaſionem in ipſo confirmavit Presbyter Arianus. Hic enim Conſtantino M. perſuadebat, *Arium non in aliâ ſententiâ eſſe, quàm quæ fuiſſet à Concilio confirmata.* Socrat. lib. 1. c. 19. Cumque Arius & Euzojus juberentur fidei edere formulam, ediderunt, verbis orthodoxum ſenſum admittentibus, addideruntque, ſe *fidem, & ſenſum Eccleſiæ, tum ſacrarum ſcripturarum tenere.* Hinc factum eſt, ut Arius impetrata venia Alexandrinæ ſuæ Eccleſiæ reſtitueretur, auctoritate Cæſarea, & adverſus Athanaſium reclamantem publicis literis aſſereretur c. 20. Eâdem arte ad Epiſcopatus ſuos redierant Euſebius Nicomedienſis, & Theognis Nicænus Epiſcopi. In libello enim ad Epiſcopos edito diſtinguunt inter fidem Nicænam, & Arii ſententiam, dicentes, ſe *fidei deciſioni conſenſiſſe*, intellecta conſubſtantialis voce; noluiſſe autem condemnationi Arii ſubſcribere ideò, *quod minimè crederent, eum, qui erat accuſatus, hominem ejus generis fuiſſe.* Socrat. lib. 1. c. 10. His artibus obtinuerunt, ut non modo ab exilio revocarentur, ſed etiam ſedibus ſuis Epiſcopalibus redderentur, majora ſcilicet mala daturi. Hujus generis plura exempla adduci poſſent ex Symbolicis præſertim Confeſſionibus, quas hinc inde in variis conciliis (vide Athanaſii epiſtolam de concilio Ariminenſi & Seleucienſi. t. 1. opp. f. 869. ſeqq.) conſarcinabant iis verbis, quæ & orthodoxum, & heterodoxum ſenſum admittebant. Bene Hieronymus: *Sic verba temperant, ſic ordinem vertunt,* in doctrina.

 & ambi-

& ambigua quæque continent, ut & noſtram & adverſariorum confeſſionem teneant, ut aliter hæreticus, aliter catholicus audiat, quaſi non eodem ſpiritu & Apollo Delphicus, atq; Loxias Oracula fuderit Cræſo & Pyrrho, diverſis temporibus & pari illudens ſtropha. Hæc ille de Origeniſtis, nos de Arianis, Tom. III. opp. ad Ocean. & Pamm. de erroribus Origenis. Et Hilarius adverſ. Conſt. f. 288. *Chriſtum confitetur, ut negat; unitatem procurat, ne pax ſit; Hæreſes comprimit, ne Chriſtiani ſint; Sacerdotes honorat, ne Epiſcopi ſint: Eccleſiæ ſeſta ſtruit, ut fidem deſtruat. Te in verbis, Te in ore circumfert, & omnia omninò agit, ne tu, ut Deus, ita Pater eſſe credaris.* Sic ille ad Filium DEI adverſus Conſtantium Eccleſiæ perſecutorem. Una omnium inſtar eſto confeſſio Ariminenſis, de quâ Sulpitii verba digna ſunt, ut huc referantur, ita autem ille: *Legatos Ariminienſis concilii ex parte noſtrorum compellit Imperator, uniri hæreticorum communioni; eiſdemque conſcriptam ab improbis fidem tradit, verbis fallentibus involutam, quæ catholicam diſciplinam, perfidia latente, loqueretur. Nempe Uſiæ verbum tanquam ambiguum & temerè à Patribus uſurpatum, neque ex auctoritate Scripturarum profectum, ſub ſpecie falſæ religionis abolebat, ne unius cum Patre ſubſtantiæ filius crederetur. Eadem fides ſimilem Patri filium fatebatur, ſed interius erat fraus parata, ut eſſet ſimilis, non eſſet æqualis.* l. 2. His verbis docet Sulpitius, aliam prorſus fuiſſe fidem Orthodoxorum, & heterodoxorum, attamen hos ejuſmodi verbis confeſſionem ſuam adornaſſe, quibus orthodoxus ſubeſſe ſenſus videbatur, & proinde Imperatorem moviſſe, ut unionem inter partes imperaret. Revera igitur non conſpirabant invicem, quia Arianorum verba erant ambigua, nec ad liquidum ſenſum ſeſe adduci patiebantur. Illuſtre exemplum eſt, quod recitat Athanaſius in epiſtolâ ad Afros. Cùm enim Orthodoxi Arianorum ſententiam exploraturi, quærerent, An Filius ἐκ θεοῦ *ex DEO* eſſet natura unigenitus? verbum, Virtus, Sapientia ſola Patris, Deus verus? Annuebant; cogitantes ſecum: καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν, *Nam & nos ex Deo ſumus.* Inſtabant Orthodoxi interrogando, An Filium agnoſcerent *non creaturam, ſed virtutem, ſapientiamq; unicam Patris, & imaginem æternam, ac nihil omninò diſcrepantem, & Deum verum?* Denuo annuebant; Nam & nos fideles ad imaginem DEI eſſe renovatos, vid.

Theodor.

Theodor. lib. 1. hiſt. c. 7. Ecce iiſdem verbis, quibus Orthodoxi, utuntur Ariani, diverſiſſimo tamen ſenſu : Qualis & illa Valentis Ariani ſententia erat in Concilio Ariminenſi : *Filium DEI non eſſe creaturam, ſicut cæteras creaturas* : Sulpit. Sever. l. 2. ambigua phraſi : *Etenim his verbis, quibus ſimilis eſſe cæteris creaturis filius negabatur, creatura tamen, potior tantum cæteris, pronunciabatur.* Atque hunc ſenſum intendebant Hæretici ; Orthodoxi verò ita intelligebant, Filium DEI prorſus non eſſe creaturam, adeoque neque ſimilem creaturis. Hac æquivocatione factum, ut noſtri Ariminenſi formulæ ſubſcriberent, *fraude tum non intellectâ, ſero demum animadversâ*, nempe poſtquam Ariani mentem ſuam clarius declaraſſent. Illuſtre exemplum etiam Hilarius recitat in epiſtola adverſus Auxentium Epiſcop. Mediolanenſem, ut æquivocatione luſerit in ſubſcribendo. vid. fol. 314. ſeqq.

Imo eò venerunt æquivocationis, ut & vocem *homouſion* reciperent, ſubſcriberentque, ſed longè alio ſenſu eam intelligentes, quam Orthodoxi ; qui ſtatuebant, ejuſdem eſſentiæ eſſe Patrem & Filium ; Ariani verò ſimili modo ; quod bene obſervarunt Valentinianus & Valens in literis ad diœceſin Aſianam perſcriptis apud Theod. lib. IV. c. 9. Intellexit quoque myſterium Athanaſius, quo id fine ſimularent, & diſſimularent, nempe ut interea incautos & ſimplices ſeducerent. Nam, *quæ nunc* (irenica) *ſcribunt, non cura veritatis ſcribunt, ut jam dixi,* ἀλλὰ μᾶλλον παίζοντες, καὶ τέχνῃ τοῦτο ποιοῦντες πρὸς ἀπάτης τῶν ἀνθρώπων, ſed *ludi cauſa technarumque gratia id faciunt, ad impoſturam hominum.* Orat. I. adv. Arian. Metuebant ſibi à ſcriptis polemicis Orthodoxorum ; quare conſenſus larvam aliquandiu induebant, *ut ferias interim haberent, & intermiſſionem non dicendæ cauſæ, latenteq; ipſorum impietate, tempus locumq; nanciſcerentur prorogandæ ſuæ hæreſeos cancri in modum omnia depaſcentis* : l. c.

§. 6. Id enim tenendum eſt, quod Ariani potentiores facti animum ſuum, ſententiamque clarius ſubinde prodiderint. Notavit hoc Athanaſius, nempe ut confeſſiones ſuas Ariani ſubinde mutaverint, *ſi vel puſillum temporis interceſſerit, vel occaſionem nacti fuerint pro ipſorum conſuetudine aliquibus inſidiandi.*

 Orat. I.

Orat. I. Liberio Romana ſede dejecto *Ariani non occultè, ut antea, ſed palàm ac publicè hæreſis piacula prædicabant*, referente Sulpit. Sev. l. 2. Ariminenſes Orthodoxi patres datis ad Conſtantium literis nomina fraudulentorum hominum produnt, & conqueruntur non longo tempore poſt, quam Orthodoxi iſti vellent haberi, *eorum mentes facile eſſe patefactas*. Socr. lib. 2. c. 29. Imprimis id cognitum eſt defuncto Conſtantino M. Quamprimum enim exceſſerat iſte è vitâ, *complures, qui etiam antea de hâc fide prodenda in ſuſpicionem venerant, ab eâ penitus deſciverunt.* In iis nominat Euſebium Nicomedienſem & Theognidem. Sozom. lib, III. c. 1. Et poſt Concilium Sardicenſe. Cum enim Orthodoxi Epiſcopi calculum nollent æquivocis verborum cothurnis addere, diſceſſebant Ariani Philippos, *& apertè verbum conſubſtantiale anathemate damnabant, & opinionem ſuam, quod filius Patri diſſimilis eſſet, per literas ſcriptas ubique diſſeminare incipiebant.* Socr. lib. II. c. 16. Imò eos, qui diſſentire videbantur, adigebant ad dogmatum Arianorum ſubſcriptionem, aut in exilium pellebant. Notat hanc ipſorum μεθοδείαν Athanaſius in Oratione I. adv. Arian. miſiſſe enim ipſis ait ſcrupulum de fide, ut Africani *ſubſcriberent, aut, ſi contradicere auſint, exſilium ferrent.* t. 1. opp. f. 287. Ex quibus patet, quod aſtutam vapido ſub pectore vulpem hactenus occultarint.

In externa communione Eccleſiaſtica,

§. 7. 2. In *externa communione* Eccleſiaſtica. Per decretum Concilii Nicæni Arius, & aſſeclæ ſedibus ſuis erant moti. Operam autem indefeſſam dederunt, ut eas reciperent, & in communionem cum Orthodoxis reciperentur. Hoc fine Euſebius & Theognis libellum ad Epiſcopos, Arius ad Conſtantinum, Conſtantius ad Ariminenſes Patres orthodoxos dederunt, ut concordia mutua & communio redintegraretur. Opponebant ſeſe quidem Orthodoxi, nolentes in communionem damnatos hæreticos recipere, attamen prævaluerunt apud Imperatores, & Aulicos Arianorum blanditiæ, ut aut recipere, aut in exſilium abire, & dira pati cogerentur. Taurus Ariminenſis Conciliabuli præfectus eò progrediebatur lenociniorum pacificorum, ut Fægadium & Servationem vel *lacrymis obteſtaretur, mitiora uti conſulerent.* Nam in promiſſis acceperat conſulatum,

ſulatum, *ſi rem effectui tradidiſſet*, nempe, *ut in unam fidem* Ariani & Homouſiani *conſentirent.* Sulpit. l. 2. Et Imperator Orthodoxos omnibus modis *compellebat, uniri hæreticorum communioni*, Adeò ſtudium pacis intempeſtivæ, ab Arianis accenſum, in ipſo flagrabat. Attamen & in his mera erat ſimulatio. Nam E.g. Euſebius Nicomedienſis palam volebat, literis etiam ſcriptis, Arium recipi in ſocietatem Eccleſiaſticam, & tamen interea innocentem Alexandrum clanculum traducebat. Socrat. lib. 1. c. 3. Sed nec ſuos, leviter licet diſſentientes, ſecum ferre poterant, quantò minus eos, qui integris ſymbolis diſtabant: *Quotannis in unum coëunt, veluti qui tabulas, pactaque ſcribant, ſimulantque, ſe pro fide ſcripta conficere, iniqui interim, & fœdi, & ridiculi, cum ſcripta ipſorum non modo* παρ' ἑτέρων, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν τὰ αὐτῶν ἐκβάλλεται, *ab aliis, ſed etiam ab ipſiſmet explodantur:* notante Athanaſio Orat. 1. adv. Arian. Macedonium, Paulo Orthodoxo ejecto, Conſtantinopolitanis dederant Epiſcopum, eo quod Spiritus Sancti negaret deitatem, ſecumque conveniret; ſed cum nollet perinde & Filium dicere creaturam, eundem à ſeſe ſegregarunt, Theodor. l. 2. c. 5. Nec minus illuſtre eſt exemplum Ætius. Scripſerat Ætius, Arianorum hactenus aſſecla, ἀνόμοιον τὸν υἱὸν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ. *diſſimilem eſſe Filium DEO & Patri*; Id ubi reſcivit Conſtantius, Ætium in exilium expulit, Theodor. l. 2. c. 23. eundemque ſcripto damnari juſſit, *cui obtemperantes impietatis conſortes ſententiæ ſuæ ſocium condemnarunt. Scripſerunt etiam de illo ad Georgium Alexandrinum epiſtolam, quam quidem hiſtoriæ inſeram, ut eorum improbitas pateſiat*, καὶ γὰρ τοῖς συμφέρουσι, καὶ τοῖς ἀντιλέγουσι παραπλησίως ἐκέχρηντο, *quippe qui doctrinæ ſuæ faventes & adverſarios non diſſimili modo tractarunt.* c. 24. Nempe erant inter Arianos mitiores quidam, rectius callidiores dixeris; quidam rigidiores, verius candidiores, ut erant Eunomiani, & Ætiani, qui ſcapham ſcapham dixere, hos iſti ferre non poterant, ſcenæ minus dextrè inſervientes. Quis jam miretur, Arianos, cum levius diſſentientes ferre non poſſent in communione Eccleſiaſtica, multo minus ferre potuiſſe longius diſcrepantes, ut erant conſubſtantialis confeſſores. Hos excommunicabant, de ſedibus ſuis dejiciebant, in exilium mittebant, excrucia-

cruciabant, imò morte quoque afficiebant, ut inferius patebit. Sciendum enim & hoc, quod illi alias inter ſe diſcordes animi coaluerint interdum adverſus tertium, nempe orthodoxos, quos pari odio proſequebantur. Docet nos hoc Athanaſius de Ariomanitis & Meletianis loquens, *qui cum antea inter ſeſe contentioſi eſſent, nunc, ut olim Herodes & Pontius, in blaſphemias adverſus Chriſtum conſentiunt.* Orat. I. f. 304. ſubjungit, quomodo juncta opera Eccleſias orthodoxis eripuerint, Epiſcopos una cum Presbyteris in exilium profligarint, populum fidelem Eccleſiis excluſerint. Hinc ſimul judicari poteſt de unione & concordia

& œconomica, *œconomica*, quam præ ſeſe ferebant hypocritæ. Exemplum eſto Lucius Alexandrinus, loco Athanaſii obtruſus Pſeudo-Epiſcopus. Hic enim, ut populum ſibi conciliaret, in balneum ſecum invitabat, & copiam cuique è plebe faciebat ſedendi ſecum, & unà lavandi. Theodor. lib. IV. hiſt. c. 13.

(4) virtutes Sanctificantes

§. 8. (4.) *Virtutes cùm ſanctificantes, tùm adminiſtrantes.* Iſtæ conſiderantur juxta decalogi tabulam vel priorem vel poſteriorem; Priorem, ut pietas in Deum. Arius in literis ad Euſebium Nicomedienſem perſcriptis exponit cauſſas, quare ab Alexandro Epiſcopo ſuo & aſſeclis ſeparatus ſit, nempè propter impietatem ipſorum: *Has impietates ne audire quidem poſſumus, etiamſi hæretici mille mortes nobis minarentur.* Theod. lib. 1. c. 5. Idem, ut hæreſin ſuam jucundiús inſinuaret animis hominum, ſcripſit ἄσματά τε ναυτικὰ, καὶ ἐπιμύλια, καὶ ὁδοιπορικὰ; *cantiones nauticas, & molares, & viales*, quibus nempe uterentur nautæ in tempeſtatibus marinis, mancipia in piſtrinis, & viatores in itinere: referente Philoſtorg. lib. 2. hiſt. c. 2. Domos idem circumibat, & in circulis diſſerebat de rebus divinis, ut ardere Zelo divino, & officium ſtudiosè exequi videretur, Theodor. lib. 1. c. 1. Unus ſufficiat Philoſtorgius ex Ætianis Arianis homo; Nam totus eſt in ſuorum virtutibus decantandis. Poſterioris tabulæ virtutes ſunt

in generé. & *in genere* quidem charitas erga proximum, qua toti flagrare videbantur. In compendium redegit artes, & exhibuit publico ſcripto Hilarius adverſus Conſtantium ſcribens: *Pugnamus contra perſecutorem fallentem, contra hoſtem blandientem, contra Conſtantium Antichriſtum, qui non dorſa cadit, ſed ventrem palpat; non proſcribit*

ſcribit ad vitam, ſed ditat in mortem; non trudit carcere ad libertatem, ſed intra palatium honorat ad ſervitutem; non latera vexat, ſed cor occupat; non caput gladio deſecat, ſed animam auro occidit; non ignes publicè minatur, ſed gehennam privatim accendit; non contendit, ne vincatur, ſed adulatur, ut dominetur. fol. 288. opp. Et fol. 290. *Oſculo Sacerdotes excipis, quo & Chriſtus eſt proditus, caput benedictioni ſubmittis, ut fidem calces; convivio dignaris, ex quo Judas ad proditionem egreſſus eſt; cenſum capitum remittis, cenſum Chriſtus, ne ſcandalo eſſet, exſolvit; vectigalia Cæſar donas, ut ad negationem Chriſtianos invites, quæ tua ſunt, relaxas, ut, quæ DEI ſunt, amittantur.* Taurus Imperatoris præfectus, præ incredibili pacis amore lacrymas fudit Arimini, ut Epiſcopos ad pacem flecteret: Sulpit. Sev. l. 2. In *Specie* præ ſeſe ferebant ſummam *fidem* erga magiſtratum. Erat Presbyter quidam in aula Conſtantini M: qui tabulas teſtamentarias à Patre factas ſummo ſilentio aſſervabat, donec Conſtantius accerſeretur novus Imperator. Idem, an alius? adhæſit Imperatori cum Barbaris confligenti, & diſpoſitis nunciis primum ſibi afferri curavit de pugnæ eventu; quem cùm fauſtum accepiſſet, illico ad Imperatorem detulit, & effecit, ut Imperator deinde palam diceret, ſe *Valentis meritis, non virtute exercitus viciſſe.* Jactaverat enim verſipellis nebulo, *angelum ſibi fuiſſe nuncium.* Sulpit. Sever. l. 2. Hâc arte deinceps frequenter uſi ſunt adverſus orthodoxos, Athanaſium cumprimis, quem dicebant, minus obedientem eſſe Cæſarum mandatis, aut fidum in ſubditis coërcendis: quibus de calumniis paulopoſt dicemus. Ipſi verò parati erant ad nutum Cæſarum, ut facerent, quidquid iſti vellent; condemnarunt Ætium jubente Cæſare, etſi ſibi ὁμόψηφον. Decernente quid magiſtratu, id deprædicabant, & exſequebantur: evocante ipſo, comparebant; res geſtas cum ipſo communicabant: arbitrium in omnibus permittebant. Innocentiæ vindicandæ ſtudere videbantur: Arſenium enim quendam proponebant, cui Athanaſium præcidiſſe manum, etſi falſo, dicebant. Pudicitiæ patrocinium ſimulabant, cum aliquot orthodoxos ſcortationis inſimularent; Æquitatis etiam lancem tenebant, cauſantes, controverſiis ejuſmodi difficilibus non eſſe illaqueandos ſimplicium animos, qui capere non poſſint eam ſublimitatem. Eodem

In Specie. & fides erga magiſtratū.

innocentia, juſtitia. pudicitia.

æquitas.

concordia. dem reſpiciebat *fuga nominum diſcretivorum.* Conquerebantur enim Ariani, ſe ab Ario denominari. *Arbitrabantur, ſe calumniam paſſos, καὶ μάτlω λεγομένες Ἀρειανὲς, & immeritò Arianos appellatos,* referente Athanaſio Orat. I. adv. Arian. f. m. 288. Euſebianorum epiſtolam f. 892. idem recitat, quæ ſic incipit: *Nos certè Arii Acoluthi* i. e. *ſectatores non ſumus, neque, cum ſimus Epiſcopalis ordinis, Presbyterum ſequemur.* Ita & Auxentius ad Valentinianum & Valentem ſcribit: *nunquam ſcivi Arium, non vidi oculis, non cognovi ejus doctrinam, ſed ex infantia, quemadmodum doctus ſum, ſicut accepi de ſanctis ſcripturis, credidi, & credo in unum ſolum verum Deum. &c.* apud Hilar. f. 216.

Et admini-ſtrantes, ut ſunt: ſapientia, prudentia, — §. 9. Ad virtutes *adminiſtrantes* ſpectant dona cum ordinaria, tum extraordinaria. Erant homines *ſapientes*, ut vel unius Euſebii Pamphili exemplo patet; *prudentes*, qui res ſuas dextrè gerere, & omnium ſeſe ingeniis accommodare poterant; Apparuit præſertim in concilio Ariminenſi; *Linguarum periti*, ut Ulphilas, Gothorum Epiſcopus; Nam literas ipſe Gothicas inveniſſe, & in barbaram linguam tranſtuliſſe dicitur ſcripturam ſacram: unde ſui temporis Moſes dictus eſt apud Phi-

Eloquentia. loſtorg. l. 2. hiſt. §. 7. *Eloquentes*, qui ſpartam ſuam verbis ſpecioſis & cauſam exornabant, ut patet vel ex ſolis epiſtolis Arii, Euſebii, conciliorum nonnullorum ab ipſis habitorum: conqueritur Athanaſius Orat. I. adv. Arian. hæreticos hujuſmodi *verborum lenociniis* nonnullos ſeduxiſſe. *Extraordinaria* quoque

Chariſmata. chariſmata jactabant; Nam Philoſtorgus Secundum, Agapetum, Theophilum, Ætium miraculis claruiſſe tradit lib. I. c. 10. II. 8. III. 4. 15. 26. IV. 7. V. 2. *Viſionem* mentiebatur Valens ille, qui Imperatori in pugna adſtitit, Sulp. Sev. l. 2. Conſtantius adverſa uſus eſſe fortunâ ob Ætiano-Arianos afflictos ſcribitur à Philoſtorgo. lib. V. 4. Nicomedia terræ motu concuſſa eſſe credebatur Arianis, quod ὁμοέσιον vocem concilium approbaſſet. lib. IV. 10. Quæ & ſimilia alia phantaſmata magnam habebant & ſpeciem, & efficaciam in Arianiſmo commendando, ſuſpiciendo, & propagando: id quod triſtis eventus ſatis demonſtravit.

§. 10. Hactenus de ſimulatione & diſſimulatione, præcipuo Arianiſmi inſtrumento, diſſeruimus. Sequitur aliud, nempe

promotio

promotio ſuorum; operam enim dabant, ut ſuæ factionis homines aulis principum, & ſedibus Epiſcopalibus inſinuarent: vel Eccleſiis ſupponerent ſeducendis, ut Euſebiani Aſterium, cum inſidioſo libro hinc inde diſcurſantem, & incautos decipientem, exprobrante Athanaſii epiſtola de Synodo Ariminenſi t. 1. opp. f. 887. 888, Epil. In aula Conſtantini M. ſuum fecerant quendam Presbyterum, per quem Conſtantinum M. Ario, & aſſeclis propitium reddiderunt, & per eundem Conſtantium quoque iſtius filium ſeduxerunt. Aula hoc modo corrupta *quodlibet audere atque agere facile* (Arianis) *erat, regis amicitia ſubnixis, quem ſibi pravis adulationibus devinxerant.* Sulpit. Sev. l. 2. Hilarius idem myſterium animadvertit. Nam ad Epiſcopos Galliarum perſcripſit: *Publica auctoritatis profeſſione hæreſis prorumpens, id quod antea furtim muſſitabat, nunc victrix gloriatur. Quibus enim antea cuniculis in Catholicam Eccleſiam non tentavit irrepere? quas non exercuit falſæ religionis blandimento ſeculi poteſtates? Homines enim perverſi eò uſque proruperant, ut cum hoc ipſi prædicare publicè non auderent, Imperatorem tamen fallerent ad audiendum. Te fefellerunt enim ignorantem Regem, ut iſtiusmodi perfidiæ fidem bellis occupatus exponeret, & credendi formam Eccleſiis nondum regeneratus imponeret. Contradicentes Epiſcopos ad exſilium coegerunt.* Nec patebat orthodoxis ad aures Principis aditus: Nam Ariani *ita palatium occupaverant, ut nihil ſine eorum nutu ageret Imperator*: l. c. Et paulò poſt: *Ab hoc initio illecti Principis, extulere animos Ariani, poteſtate regis uſuri, ubi auctoritate ſua parum valuiſſent.* Inducebant animum, ut in exilium pelleret, qui Athanaſio adhærerent, edebantque epiſtolas ſub ipſius nomine, quo facto ſedes quoque Epiſcopales invadebant. Statim ab initio motæ controverſiæ Ariani Alexandrini *benevolentiam Epiſcoporum ſingulas civitates adminiſtrantium ſibi neceſſariò ante colligendam arbitrati, mittebant legatos ad eos cum literis de fide ſua, contenduntque ab illis, ut ſi rectum ipſis videretur ita de DEO ſentiendum, ſignificaret Alexandro* (Epiſcopo ſibi adverſo) *uti minimè ipſis ſuccenſeret; ſin minus, doceant eos, quemadmodum ſentiendum eſſet. Qui quidem conatus non parum eorum cauſam adjuvit.* Socrat. lib. 1. c. 14. Euſebius Nicomedienſis, & Theognis Nicænus Imperatoris favore ſedes ſuas receperunt. Socrat. lib. 1. c. 18. Theod. lib. 1. c. 21.

Promotio adhærentium.

C Antio-

Antiochenæ Eccleſiæ nobiliori præfecerunt Euphronium, ſuæ hæreſi addictum, ut Socrates l. c. ſubdit. Alexandrinæ itidem eminentiori dederunt illum tantopere Georgio Laodiceno Ariano laudatum Euſebium Emiſſenum. lib. 2. c. 6. Cumque iſte Epiſcopatum adire vereretur, ſubſtituerunt mox Georgium, ut Socrates. c. 8. vocat, ſibi addictiſſimum. Euſebium Nicomedienſem Epiſcopatus Conſtantinopolitanus acceperat Antiſtitem. c. 5. Quo defuncto, Macedonium, quem & ipſum ſuum putabant, ſurrogarunt. c. 9. Quo loco interſerit, qui tum præcipui Arianorum promachi fuerint, nempè: Theognis Nicææ Epiſcopus, Maris Chalcedonis, Theodorus Heracleæ, Urſicius Singidonis ſuperioris Myſiæ, Valens Murſorum ſuperioris Pannoniæ. Superſedeo pluribus addendis. Nam ex allegatis patet ſatis, quod intendimus; Et Hilarius Conſtantio exprobrat, *Epiſcopatus tuis donas, bonos malis demutas* Et paulo poſt: *per maximas orientis civitates hæreticos Epiſcopos ſubrogatos communione hæreticâ munivit.* f. 293. Patet, Arianos intruſiſſe ſuos in eminentiores ſedes, ut per eos in Eccleſiis & Conciliis prævalerent: *Ideo ab Euſebianis ad honores evecti ſunt, quoniam hæreſi in Chriſtum hoſtili patronos ſeſe & advocatos præſtitere; audentque de fide definire, & cum ipſi ſint rei, ac judicio obnoxii, veluti Caiphas, judicandi munus invadunt:* exprobrante Athanaſio f. 1. Orat. I. qui juſtum catalogum ſubjungit eorũ, quos Ariani ad ſedes Epiſcopales promoverant, additque: τοιαῦτα μηχανῶνται κατὰ τῆς ἀληθείας, *his machinis utuntur contra veritatem.* Solebant quoque Apoſtatas, imprimis illuſtres viros, ut Hoſium, in argumenta convertere; Ariminenſes Ariani *repertos Seleucienſis Synodi legatos, vi regiâ compellunt, exemplo Occidentalium, pravam illam fidem recipere.* Sulpit. Sev. l. 2. Sed bene reſpondit Phœbadius ſub finem libelli adverſus Arianos: *Non poteſt ejus auctoritate præſcribi, qui aut nunc errat, aut ſemper erravit.* Utinam nec ipſe lacrymis Tauri ceſſiſſet.

Concilia: §. 11. *Conciliorum* meminimus, nec immeritò; Nam & his abuſi ſunt in ſua ſecta propaganda. Experientia magiſtra didicerant, quanti fuerit valoris Nicænum Concilium: Prævalentibus enim hâc in Synodo orthodoxis, ipſi vel manus, vel terga dare coacti ſunt. Quare & ipſi hac machina uſi ſunt in

orthodo-

orthodoxis oppugnandis, poſtquam pares ſe, imò ſuperiores animadvertiſſent. Primum, quod conflarunt, Tyrium erat conciliabulum. Poſtquam enim Conſtantinum M. ſibi dicto modo conciliaſſent, etiam concilium convocarunt Tyri habendum, ut communibus ſuffragiis rem gererent, revera, ut Athanaſium opprimerent. Socrat. lib. 1. c. 21. Sequebatur Antiochenum. lib. 2. c. 7. in quo nomen quidem Arii averſabantur Ariani, fidem tamen aſſerebant, nova fidei formula edita. Imprimis illuſtre exemplum præbet Ariminenſis Synodus, utpote in qua nihil minus volebant, quàm Ariani videri, ſed maximè orthodoxi, & pacifici, cum tamen id unicè agerent, ut æquivoca fidei formula conflata Arianiſmum ſuum promoverent, & Nicænam fidem abolerent, quod & magnâ ex parte factum eſt. c. 29 Operæ precium eſt audire Athanaſium in epiſtola de Synodis Arimini & Seleuciæ, inſerta tom. 1. f. m. 869. Poſtquam enim vanos Arianorum prætextus confutaſſet, addit: *Cum nullam rationem habeant pro ſeſe, omnibus undicunque deſtituantur, & hæreant, & fruſtra operoſi ſint in cavillationibus, illud nimirum illis reliquum eſt, ut dicant: Nos, qui majoribus noſtris contradicimus, & prævaricamur Patrum traditiones, poſtulavimus Synodum promulgari; metuentes autem, ſi omnes in unum conveniant, ne fruſtra laboraverimus; ita voluimus Synodum indici, ut ea in duas partes dirimatur, quo ita à ſe invicem disjunctis, ſcriptisq; noſtris exhibitis, aliquid ſuffurari poßimus, minas Conſtantii impiæ ſectæ propugnatoris aßiduè jactantes, ſimplicitatemq; nimiam Nicænſium Patrum cavillantes, acta Nicænſium irrita, ocioſaq; reddamus. Hæc tametſi verbis non proferant, ad eum tamen finem omnia faciunt & moliuntur:* Hæc ille fol. 872. & 874. Addi poteſt, quod ad Epiſcopos Africanos ſcripſit f. 932. *Vanus eſt eorum labor, qui contra* (Nicænum) *alia ſubinde concilia moliuntur, quippe qui plus quam decem Synodos jam inſtituerint, in ſingulis ſemper aliquid innovantes, hoc à prioribus detrahentes, illa in ſequentibus demutantes adjicienteſq;*: Adde Sulpitium Severum lib. 2. ubi de Synodo Seleucianâ & Ariminenſi loquitur.

§. 12. Leniora hæc videbantur media, revera tamen erant perſecutiones, quod Conſtantio exprobravit Hilarius: *Orientales,* ajens, *diſſenſiones artifex nutris blandos elicis, fautores inſtigas,* SEVERIORA

 ut

vete-

veterum turbator es, prophanus novorum es; omnia ſæviſſima ſine invidiâ glorioſarum mortium peragis Opp. f. 289. Et paulo poſt dicit, *eundem vincere ſine contumacia, jugulare ſine gladio, perſequi ſine infamiâ, odire ſine ſuſpicione, mentiri ſine intelligentia, profiteri ſine fide, blandiri ſine bonitate, agere, quod velit, nec manifeſtare, quæ velit.*

Calumniæ: Rigidiora erant *calumniæ*, quibus ſive fidem, ſive famam orthodoxorum impetebant Bene Sulpitius Severus lib. 2. refert: *Adverſus quos de fide diſceptare nonpoterant, eos ſubornatis accuſatoribus criminibus appetebant.* Doctrinam ipſam Sabellianiſmi inſimulabant, uti ſuperius §. 4. vidimus. Vitam & actiones orthodoxorum, præſertim Epiſcoporum, & eminentiorum calumniis flagellabant: Maxime omnium Athanaſius erat offenſionis lapis, ad quem maledicæ ſeſe linguæ exacuebant. *Primum Athanaſium Alexandriæ Epiſcopum, juriſconſultum, qui apud Nicænam Synodum Diaconus adfuerat, aggrediuntur.* Sev. l. 2. Cum animadvertiſſent, ad Epiſcopatum Alexandrinum hunc ſuum Antagoniſtam adſpirare, conduxerunt milites, qui mentirentur apud Imperatorem, *quaſi tributa in Ægypto exigeret, collectumq; inde aurum cuidam tyrannidem meditanti ſuppeditaret*: Theod. lib. 1. c. 25. Paulo poſt cùm in Synodo Cæſareenſi, infeſta ſibi, non compareret, tyrannidis ipſum & contumaciæ apud Imperatorem inſimularunt. c. 26. In conciliabulo Tyrio proferebant hæretici manum, quam mentiebantur eſſe Arſenii cujuſdam Meletiani Epiſcopi, ab Athanaſio truncati, ut ad magiam ipſa abuteretur. Socrat. lib. 1. c. 20. Addiderant de poculo confracto, & menſa everſa; virulentiſſimè autem, quod Athanaſius comminatus ſiit, ſe vetiturum, quo minus frumentum, ut ſolet, Alexandria Conſtantinopolim uſque adveheretur, quod adeo concitavit Imperatorem, ut in exſilium ejiceret Athanaſium. c. 23. Reverſus deinde eſt Alexandriam, beneficio Conſtantini Junioris, cùm autem ſeditiones inter cives orirentur, Athanaſio crimini datum eſt, velut ipſe ſua ſponte eſſet reverſus, quæ nova exilii imperandi anſa fuit. l. 2. c. 2. Novum calumniandi prætextum ſumſerunt ex frumento, quaſi, quod pauperibus debebatur, in ſuum ipſe uſum convertiſſet. c 13. Periculoſiſſima erat calumnia, de concitatis ab Athanaſio fratribus Cæſaribus; quorſum digitum

tum intendit ipſe Athanaſius mox ab initio apologiæ ſuæ ad Conſtantium: dum meminit τῆς διαβολῆς τῆς κατ᾽ αὐτοῦ γινομένης, *Maledicentiæ à ſeſe* (ut ipſi dicebant) *commiſſæ adverſus Conſtantem*. f. 674. t. 1. opp. cum potius, Deo teſte invocato, ea cum Conſtante locutus fuerit de fratre, quæ ad mutuam pacem facerent. De alia mox conqueritur calumnia, veluti cum tyranno conſpiraſſet, ſed & hanc diluit f. 677. ut & tertiam de Encæniis privata auctoritate, & loco incommodo, & cum clade populi celebratis f. 682. Quartam confutat, ſumptam à pertinacia ſua, quaſi juſſus non exceſſiſſet Eccleſia f. 686. Unde hæc calumniandi rabies, & Vatinianum adverſus Athanaſium odium natum ſit, ipſe exponat; ſic autem ipſe in apologia ad Conſtantium: *Quia eum* (Athanaſium) *aſſiduum eſſe apud Alexandrum, & in pretio haberi* (Ariani) *curioſè animadverterant, & quia jam ante ejus pro Chriſto pietatem in Synodo Nicæna, ubi magnâ cum libertate contra Arianam hæreſin diſſeruerat, experti eſſent, in graviſſimum odium exarſerunt; ubi autem DEUS eum ad Epiſcopatum provexerat, veterem jam olim malitiam refoventes, veriti illius orthodoxam mentem, & in reſiſtendo contra impietatem robur, conſcientia vecordes omnibus rationibus conjurationes in eum coquebant*. f. 725. ſeqq. Adverſus Euſtathium Antiochenum Epiſcopum meretricium proſtibulum conduxerunt, quod audaciſſimè inſimularet Euſtathium flagitii ſecum commiſſi, ut eâ ratione Epiſcopatu eum moverent, quod & factum. Theod. lib. 1. c. 20. hiſt. Confer lib. 2. c. 2. 6. 7. Philoſtorg. lib. 2. c. 11. 12. III. 12. 27. V. 1. VII. 2. Sozom. l. 2. c. 18. 31. III. 5. Hilarius Pictavorum Epiſcopus Arianis erat *diſcordiæ ſeminarium, & perturbator Orientis*. Sulp. l. 2.

§. 13. Calumniis accedebant *minæ*, vide Socrat. l. IV. c. 6. Theodor. l. 2. cap. 13. 16. IV. 16. Sozom. II. 17. In Synodo Ariminenſi præceptum erat Tauro præfecto, *ut collectos in unum Epiſcopos non ante dimitteret, quam in unam fidem conſentirent*. Sulpit. l. 2. Minas excipiebant violenta *exilia, & dejectiones*. Ex aſſe hanc ipſorum methodum noverat Athanaſius, quare reſcripſit: *primum ad contumelias* (calumnias) *faciendas excurrunt, poſtea cohortes & Tribunos inter minas jacturi: In iſtiuſmodi rebus ipſorum conſpiratio ad errores ſuos defendendos conſiſtere videtur*. t. 1. opp. f. 250. Et ſub finem Orat. I. minæ,

 f. 306.

f. 306. *quod minis denunciaverant, opere compleverunt.* Epiſcopos enim orthodoxos ab officio removebant, & in exſilium expellebant; vel certe ita perterrefaciebant, ut ultrò in exilium irent: quod ideò Ariani fecerant, ut ſuis aſſeclis vacua relinquerentur loca. Ampliſſimus hic eſſet campus excurrendi in hiſtoriarum monumenta, adeò multa ſunt exempla, quibus iſtam violentiam illuſtrare poſſemus: Imperator Conſtantinus M. *etiam depravatur; dumque ſibi religionis officium* videtur implere: vim perſecutionis exercuit: a*ctique in exilium Epiſcopi, ſævitum in Clericos, animadverſum in laicos, qui ſe ab Arianorum communione ſecreverant.* His verbis ſummam malitiæ refert Sulpit. Sev. l. 2. confer. Hilar. adv. Conſtant. f. 289. opp. quam exemplis illuſtrabimus; brevitati tamen ſtudebimus. Athanaſium in Gallias relegavit Conſtantinus M. propter interceptum, ut mentiebantur hoſtes, frumentum. Socr. lib. 1. c. 13. Iterum ejectus eſt in exilium à Conſtantino, velut ſua ſponte Alexandriam rediiſſet. lib. 2. c. 2. Idem cum Georgium Alexandrinis obtruſiſſent Epiſcopum, in exſilium ire coactus eſt c. 8. confer peculiarem ejusdem hàc de re epiſtolam tom. 1. opp. f. m. 942. Etſi autem poſtea ope Julii Romani redierit, attamen denuo profugere coactus eſt, intercepti frumenti inſimulatus. c. 13. Sed nondum ſatis erat exſiliorum. Receperat ſedem Athanaſius beneficio Conſtantis Imperatoris, ſed hoc defuncto Conſtantius eidem imminebat, unde territus ipſe fuga ſalutem ſibi quæſivit. c. 21. Similem fortunam aliis quoq; cominati ſunt Ariani: ſiquidem *Conſtantij edictum propoſuerunt, ut, qui damnationem Athanaſij non ſubſcriberent, in exſilium pellerentur.* Sulpit. Sever. l. 2. Minas ſequebatur exſecutio: *Remoti* enim ſunt ab officiis ſuis & ſedibus præſtantiſſimi & conſtantiſſimi viri Euſtathius Soz. lib. II. 15. 21. 24. Socrat. lib. 1. c. 18. Meletius. Theod. 1. 2. 27. Paulus Conſtantinopolitanus. Socrat. l. 2. c. 5. Dionyſius Mediolanenſis. Sulpit. Sever. l. 2. Euſebius Vercellenſis, & Lucifer Calaritanus Epiſcopi. l. c. Et quis omnes enumeraverit exſules? Probè autem oſervandum, quod Sulpitius Sev. lib. 2. notat, *Eâ tempeſtate Ariani perfidiam ſuam occultabant, non auſi palam erroris ſui dogmata prædicare, Catholicos ſe gerebant, nihil ſibi prius agendum rati, quàm ut Athanaſium ab Eccleſia ſummoverent*

rent

rent, qui ſemper eis veluti murus obſtiterat: quo remoto, reliquos in libidinem ſuam ceſſuros ſperabant. Ex quibus verbis colligitur, quod adverſarii Zelotas potiſſimum & eruditos Theologos ſoleant è medio removere, ut reliquos perterritos, vel certè tepidos ſibi habeant obnoxios: ut autem ſub pulchriore ſpecie faciant, ſolere diſſimulare veram remotionis cauſam, quæ eſt, odium erga veram religionem, & ſimulare amorem pacis, quam obtinere non poſſint, per iſtos contentioſos Demagogos. Animadverterunt fraudem orthodoxi, cùm juberentur in Athanaſium prius ſubſcribere, & poſtea demum de fide diſceptare, nempe remoto ſuo promacho: *Petebatur, ut prius, quam in Athanaſium ſubſcribere cogerentur, de fide potius diſceptarent: Nec tum demum de re cognoſcendum, cum de perſona judicium conſtitiſſet; Sed Valens ſociique ejus, prius Athanaſii damnationem extorquere cupiebant, de fide certare non auſi.* Sulpit. Sev. l. 2. nempe quamdiu eruditi & Zelotæ ſupereſſent: *Arianis optimum viſum, præſtantiſſimos Viros* (Athanaſium, Euſebium Vercellenſem, Luciferum Calaritanum, Liberium, Hilarium &c) *à certamine ſubmovere*: utpote qui gnari erant ſententiæ Arianæ, & potentes in eâ profliganda, & animoſi in eadem oppugnanda. Etiamſi autem plures in exſilium abire, quàm in Arianam pacem conſentire, maluerint, nonnulli tamen *paulatim partim imbecillitate ingenii, partim tædio peregrinationis evicti dedere ſe adverſariis: factaque ſemel inclinatione animorum catervatim in partem alteram conceſſum*; adeò, ut ex quadringentis Epiſcopis vix viginti ſupereſſent conſtantes.

§. 14 Alios *cruciatibus, tormentis, plagis afficiebant, in carceres compingebant, ludibrio publicè habebant, flagellabant, imò planè interficiebant:* Non parcentes vel ætati, vel ſexui, vel dignitati. Hoſium de Eccleſia Chriſtianâ diu optime meritum plagis affecerunt, membraque machinis diſtorſerunt, donec in hæreſin conſentiret. Socrat. lib. 2 c. 26. Lucii Ariani Pſeudo Epiſcopi opera Alexandriæ ab Arianis hæreticis & Ethnicis multæ *virgines per vim ſupratæ ſunt, multæ contuſo fuſtibus capite ſunt exanimatæ, quarum corpora nec ſepulturæ mandare concedebant*: uti conqueritur in literis ſuis Petrus Epiſcopus apud Theodor. lib IV. c. 19. Similia recitant Conſtantinopolitani in epiſtola ſua ſynodica, ut non- violentia

nulli

nulli in exilio contabuerint, alii reverſi in furorem hoſtium inciderint, à quibus obruti ſunt lapidibus, diverſis ſuppliciis excarnificati, pecuniis emuncti, mulctis exhauſti, carceribus mancipati, & quæ porro crudelitatis erant argumenta. lib. V. c. 9. Conf. Socrat. lib. 2. c. 21. 22. 23. 30. IV. 1. 2. 13. 14. 17. 18. Theodor. lib. II. 4. 6. 10. 11. IV. 21. V. 4. Imprimis legenda eſt in hanc rem epiſtola Athanaſii ad orthodoxos, quæ habetur tom. I. opp. fol. m. 942. In hâc enim prolixè expoſuit, *δεινὰ καὶ ἀφόρητα gravißima, & intolerabilia* &: additque f. 948. *ne multus ſim in ſcribendo, perſecutio adeſt, eaque perſecutio, qualis nunquam antea adverſus Eccleſiam oborta eſt.* Putat autem *denegationem cultus ſinceri*; Nam neque privatim, neque publicè licebat ſacra orthodoxè celebrare; *Georgius* (ait, erat autem Georgius Epiſcopus Arianus) *eos, qui domi orationes faciunt, ad Præſidem defert, & miniſtros ſacrorum infenſiſſimè obſervat, adeò ut ex iſtâ violentia multi deſtituti copia baptiſmatis periclitentur, multique ſine viſitatoribus ægrotent, & lamententur; acerbiorem ſibi calamitatem, quam morbum, arbitrantes, populique ſacrorum miniſtris abactis, non ignari impietatis Arianorum, præoptant potius ita ægrotare, & periclitari, quam Arianorum manus capitibus ſuis imponi ſuſtineant.* Alii contra expugnari ſeſe paſſi ſunt. *Plerique* (Arianam Ariminenſium perfidiam) *abnuentes injurioſâ cuſtodiâ ac fame vexati, captivam conſcientiam dedêre.* Sulpit. Sev. l. 2.

§. 15. Ex dictis apparet, quo Spiritu acti Ariani talia perpetrarint, nempe Spiritu mendacii & homicidii, qui nunquam deſinit hiſce artibus graſſari: *mentiendo perimit animam, cæde corpus*; Diſcimus hoc ex Athanaſio. Poſtquam enim mendacia & cædem Arianam notaſſet oratione I. ſubjungit: *Satis abundeq; animos ſuos moresque produnt. Nam qui iſta ſcribunt, ut finis ſcriptionis ad exſilium, vel alias pœnas tendat. quales illos, quæſo, niſi & alienos à Chriſtianismo, & diaboli ejusdemque dæmonum amicos ſentias?*

§. 16. Hactenus de præcipuis artibus & mediis, quibus Ariani uſi ſunt, ex ſuo ingenio depromptis adverſus orthodoxam fidem ejuſdemque profeſſores. Accesſerunt alia

per

per *accidens* ſic dicta media & anſæ, quibus uſi ſunt iidem Ariani ad ſuam ſcenam exornandam. *Diſcordiæ* interdum naſcebantur inter ipſos orthodoxos. E. gr. inter Athanaſium & Marcellum Ancyranum: hunc enim iſte Sabellianiſmi accuſabat, nec immeritò; Maculatus enim erat iſta hæreſi; abdicabat igitur; Id animadvertentes Ariani pro ſeſe allegabant adverſus ipſum Athanaſium, tanquam & ipſe damnatus ideo fuiſſet. Sulpit. Sev. l. 2. *Ineptitudo* orthodoxorum non minimum erat momentum Arianiſmi aſſerendi. In Synodo Ariminenſi, cum legati ad Imperatorem deſtinandi eſſent, *ex parte noſtrorum legebantur homines adoleſcentes, parum docti, & parum cauti, ab Arianis autem miſſi ſenes callidi, & ingenio valentes, veneno perfidiæ imbuti; qui apud regem facile ſuperiores extiterunt* Sulpit. Sever. l. 2. Huc referri poteſt *intempeſtivus Zelus* Vulgi. Addictum hoc erat ut plurimum orthodoxæ fidei, cum igitur Epiſcopus vel eligendus eſſet, vel Arianus recipiendus, expulſo orthodoxo, tumultum populus orthodoxus, vel etiam ſeditiones excitabat, ſed & vim cædemque parabat adverſus delegatos Cæſareos, & nominatos Epiſcopos, hinc factum, ut calumniæ locus eſſet, Athanaſium alioſque Homouſianos eſſe homines turbulentos & ſeditioſos; Quod non parum juvit cauſſam Arianam, orthodoxam verò deprimebat. Cum Alexandriæ tumultus eſſet excitatus, ob Athanaſii cauſſam, Euſebius Nicomedienſis, callidiſſimus & potentiſſimus Arianorum, *multitudinis tumultum in lucro deputavit, poſſe enim fieri ſperabat*, ut aliquis Alexandriæ Epiſcopus deligeretur, qui eandem tueretur opinionem, nempe Arianam: Socrat. lib. II. c. 2. Confer capp. 5. 8. 9. 10. IV. 7. 12. Tantum!

SOLI DEO GLORIA!

Ad Præſtantiſſimum Dn. Reſpondentem.

QUiſquis in antiquis ſpectare recentia factis
    Noverit, atque uti, quo decet iſta, modo;
Utitur hiſtoriis, quo cautos convenit uti
    Fine, nec is fruſtra finis & uſus erit.
Inde ſibi facienda capit, fugit inde cavenda,
    Et diſcit genio ſingula noſſe ſuo.
Extat in hiſtoriis facies graſſantis Arii
    Picta, rogo, vultus intueare viri,
Et confer blandos, quos tempora noſtra tulere,
    Vultus, hæreticam *vimque dolumque* time!
Interea confide DEO, DEUS omnia verſat,
    Quæ patimur miſeri, cuncti potente manu.

monitum
PRÆSIDIS.

Præſtantiſſimo Dn. Reſpondenti.

IMpius Arius jam pridem eſt mortuus, atque
    Corruptæ fidei præmia digna tulit.
Verùm artes hominis, queîs totum callidus orbem
    Decepit, nondum hoc interiere die.
Multi etenim ad fidei damnum graſſantur iiſdem,
    Diraque ſub pacis nomine bella gerunt.

gratul. fecit
Sebaſtianus Schmidt, D.

Præcellenti & Eruditiſſimo Dn. Reſpondenti de Arrio, ejusque Hæreſeos Ortu & Progreſſu Diſputanti.

S. P.

BElla Θεανθρώπῳ quicunque ciere minatur
    CHRISTO, bella ſibi non ſuperanda ciet.
Non Ipſum, quamvis ſummè læſiſſe videtur,
    Lædit, at ipſe ſuum trajicit enſe caput.
Calce ferit ſtimulum, nam ſe miſer ipſe cruentat,
    Quæque putat ſtimulo ſe dare damna, capit.
Ac eadem patitur, quæ rupi alliſa procella,
    Alluitur rupes, frangitur unda minax,

Fortior

Fortior eſt cœlo, nam terra peribit & illud,
INVICTUS CHRISTUS tempus in omne manet.
Cernis ut in cœlum fuerat quæ machina torta,
Fit jaculatori mors properata ſuo?
In *CHRISTUM* quicunque ruis, te talia fata,
Conatus merces hæc manet una tuos.
ARRIUS, de Quo *Tua Diſſertatio* ſcripta
Tractat, id expertus ſatque ſuperque fuit.
In *CHRISTUM* quando conatus tela vibrare,
Inficians Verum ſcilicet *eſſe DEUM.*
Infelicem *a* animam, Ventris dum tormina ſenſit,
Effudit, pœnam pro impietate luens.
I nunc & *CHRISTO* poſt bella minare, manebit,
Quam non effugies, vindicis ira DEI.

a Ita L. Oſiand Epit. Hiſt. Eccl. Cent. 10. lib. 2. cap. 38. Arrius in viâ Ventris tormina ſentiens, & à viâ publicâ paululum ſecedens, exonerandi Ventris cauſa, mox inteſtina & viſcera, unà cum infelici animâ, turpiſſimè effudit.

f. gratulabundus
M Elias Kolb, Paſtor Neo-Petrinus.

MAGNI GUNDELFINGERI
Filius adoptivus
QUIRINUS MOSCHEROSCH
Præſtantiſſimo DN. RESPONDENTI, Amico ſuo chariſſimo, ſuaviſſimo,
τὴν εὐπραξίαν καὶ τὴν εὐζωΐαν!

I.

Gundelfinger.
verſetzt
Freund geling!
Leg ſein grund.

Höre deinen Gundelfinger /
Der Gelährten Hochanbringer
Prieſter-Freund / und Schulen-Schild /
Hör / was Er an dich gewillt:

Freund geling! rufft ſeine Stimme/
Sam̃le / wie die Frülings-Imme/
Blumen guter Kunſt und Lehr /
So befördern zu der Ehr:
Lege ſeinen grund vor allen/
Der dem Höchſten mag gefallen /
Gottes-furcht / wer darauff gründt /
Ein beſtändig Hauß der findt/
Drinn hie zeitlich er den Segen /
Spüren ſoll auff weg und Stegen /
Dorten ſoll Ihm ewig-wohl
Werden/ Himmels-Freuden-vol.

II.

NICOLAUS COBELT.

ἀναγραμματικῶς.

COLLUCEBIS NOTA.

ἐπιγραμματικῶς.

QUæris, quæ tandem Studiorum optata manebunt
Præmia? quæ curſûs juſta brabéa tui?
Dicam: Si fueris GUNDELFINGERIO, in omni,
Morigerus monito, *Luminis inſtar eris*!
Collucebis! ait converſio Nominis, atque
De meliore *Notâ* notus ubique clues.
Macte piis ſtudiis! *mi COBELT*! moxque coruſca
De Cathedrâ Patriæ *Lucida Stella* tuæ!

Anno
DoMIne. ChrIſte. aVXILIare!
vel, ut magno Gundelfingero
placet.
MeIn troſt VnD hVLff Iſt IeſVs ChrIſt.